KATBLAD

Nº. 110 OKTºBER 2017

Vertaal me niet

De bachelorstudenten spreken sinds een aantal weken een stuk minder Nederlands in hun dagelijks leven. Taalwetenschap wordt definitief in het Engels gegeven. Het voordeel is dat het veel nieuwe en vooral buitenlandse studenten aantrekt en de studie internationaal gezien meer aandacht kunnen krijgen. En ook ik moet toegeven dat ik niet per se voor een Nederlandstalige studie had gekozen als ik de Engelstalige keuze had toen ik begon met studeren. Het nadeel is echter dat niet alleen de volledige organisatie van de studie in het Engels moet worden omgezet, waar de nodige fouten gemaakt kunnen worden en ongetwijfeld misverstanden zullen ontstaan, maar ook de studievereniging en dit blad aan een vertaling moeten gaan geloven. Maar is het vertalen van Nederlandse teksten wel genoeg? Hoeveel informatie gaat er verloren en hoeveel moet er toegevoegd, herschreven of geschrapt worden?

Het is niet gek dat echt goede vertalers best zeldzaam zijn. Vertalen is namelijk een vak apart. Met één of twee woordenboeken ben je er nog niet, en je moet ook nog rekening houden met wélk vak. Juridisch, culinair, literair? De vertaler heeft niet alleen kennis van de brontaal en de doeltaal nodig, maar ook van het onderwerp. Vraag een juridisch vertaler een kookboek te vertalen en sta er niet van te kijken als de gebruiksaanwijzing voor het koken van pasta opeens een disclaimer bevat: 'De auteur van dit boek is niet verantwoordelijk voor eventuele ongare pasta door onjuiste navolging van de beschreven werkwijze.'

Simpel gezegd: vertalen is moeilijk. Vaak moet je een keuze maken tussen de strekking van het verhaal overbrengen of de structuur van de zin behouden. Dit is bijna altijd subjectief, bij elk woord of woordgroep heeft iedereen een ander beeld, andere referenties en zelfs een ander gevoel. Vertalen is een oneindig proces van keuzes maken. Gelukkig zijn sommige keuzes niet al te moeilijk, zoals welk artikel uit deze editie je eerst zal gaan lezen: je kunt vooraan beginnen, of achteraan, of eerst de puzzel maken, wat voor jou het beste voelt. Maar waarschijnlijk is dit het laatste blad dat volledig in het Nederlands is geschreven, dus geniet ervan.

Emma Kemp

COLOFON

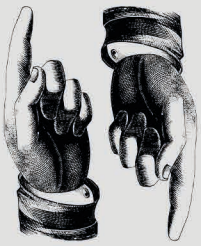
Eindredactie
Emma Kemp

Vormgeving
Youri Nijboer

Drukwerk
Rijnja Repro

Het Kat-blad is het tijdschrift voor en door studenten en medewerkers van de opleiding (gebaren)taalwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam.

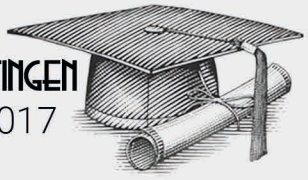
Vragen, suggesties of meeschrijven?
katblad.uva@gmail.com

LIANNE VINK
Over de horende dovengemeenschap op Bali -4-

SCRIPTIESAMENVATTINGEN
2016-2017

EMMA KEMP
Een verslag van de Dag van de Grammatica -6-

EN VERDER

Boos	9	De VOS-reis van 2017	14
Niezen	15	Een spectrogrammenpuzzel	16

DE HORENDE DOVENGEMEENSCHAP OP BALI

Tekst: Lianne Vink

Meer dan de helft van de bewoners in het dorp Bengkala op Bali beheerst de gebarentaal Kata Kolok (ofwel 'taal van de doven'). Bengkala wordt ook wel 'Desa Kolok' genoemd, de Balinese term voor 'doof dorp'. Van de ongeveer 2050 mensen die de gebarentaal beheersen, zijn er slechts 50 doof. In verhouding tot andere gegevens is dit een extreme verhouding: meer dan 2% van de bevolking is doof, terwijl dit percentage in bijvoorbeeld de Verenigde Staten op 0,1% ligt.

Het bijzondere aan Kata Kolok is dat het zowel door de dove als horende bewoners van de gemeenschap wordt gebruikt. Zo'n tweederde van de horende mensen gebruikt de gebarentaal om te communiceren met de doven, maar ook als ze over grote afstanden met elkaar willen communiceren of als men werkt in een luidruchtige omgeving. De doven gebruiken de gebarentaal uiteraard ook onderling, maar vormen dus maar een minderheid van de gebarentaalgebruikers in de gemeenschap.

De bewoners van Desa Kolok hebben een positieve houding tegenover doofheid en gebarentaal, en de doven zijn grotendeels geïntegreerd in de samenleving van het dorp. De gebarentaal zelf bestaat inmiddels al zeven generaties, maar grammaticaal gezien onderscheidt het zich heel erg van andere gebarentalen op Bali en ook historisch gezien zijn de talen niet verwant.►

Windrichtingen en geografie

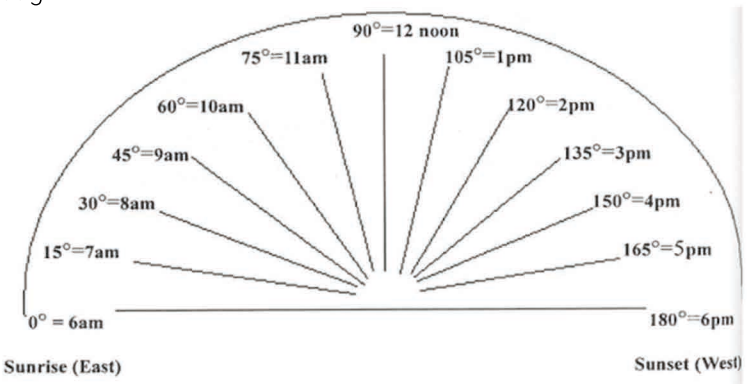
Kata Kolok heeft ook een aantal bijzondere linguïstische kenmerken. Een voorbeeld is het gebruik van een absolute frame of reference. Als Kata Kolok-gebaarders beschrijven waar een man staat ten opzichte van een boom, dan gebruiken ze de windrichtingen in hun beschrijving. In plaats van te zeggen 'de man staat links van de boom' – zoals bij een relative frame of reference – gebruiken ze de constructie 'de man staat ten oosten van de boom'.

De voorkeur voor een absoluut referentiekader in Kata Kolok is ook terug te vinden in het gebruik van wijsgebaren. Wijsgebaren worden in veel gebarentalen vaak gebruikt voor deiktische en anaforische referentie. Er wordt dan vaak verwezen naar een plek in de gebarenruimte waar de gebaarder eerder in de discourse een bepaalde referent heeft gelokaliseerd. De lokalisatie van referenten in de gebarenruimte is in veel gebarentalen arbitrair. In Kata Kolok wordt er echter geen gebruik gemaakt van arbitraire locaties, maar van geografische locaties in de echte wereld. De wijsgebaren verwijzen dus naar de locaties van de referenten in de echte wereld. Om bijvoorbeeld te verwijzen naar een 'markt', wordt er verwezen naar de geografische locatie van die markt ten opzichte van de gebaarder. Als er wordt verwezen naar een bepaald persoon die niet aanwezig is in het gesprek, dan wordt er gewezen naar zijn of haar huis, en als er gepraat wordt over het 'buitenland', dan wordt er gewezen naar de locatie van het vliegveld (ook al ligt dat er al jaren niet meer). Kortom, de richting van het wijsgebaar hangt af van de gedeelde kennis tussen de gebaarders en de geassocieerde geografische locaties van referenten.

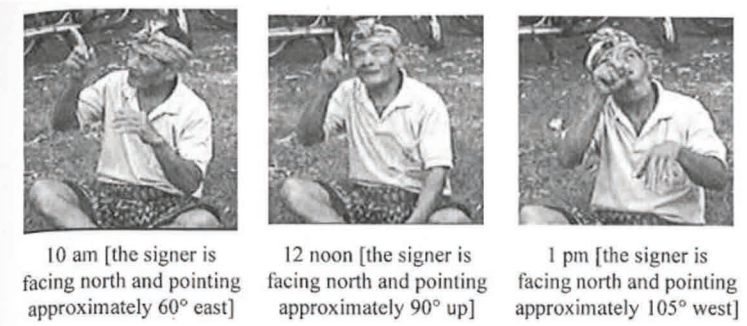
Inwendig kompas

Tijdsaanduiding gebeurt in Kata Kolok ook op een speciale manier. Zo worden er in Kata Kolok verschillende wijsgebaren in de ruimte gemaakt om de tijd aan te geven. De gebaarders maken hierbij gebruik van een soort kompas die gaat van het oosten (waar de zon opkomt) tot het westen (waar de zon ondergaat), waarbij ze naar de tijd van de dag verwijzen door te wijzen naar de relatieve positie van de zon om die tijd (zie figuur 1). De ochtend wordt bijvoorbeeld uitgedrukt door te wijzen naar verschillende hoeken in het oosten; recht omhoog wijzen is een verwijzing naar de middag; en wijsgebaren in verschillende hoeken in het westen wijzen op de avond. Bewoners van Desa Kolok – en dan vooral de dove mensen – kunnen met grote precisie verwijzen naar de wisselende posities van de zon om verschillende tijden van de dag aan te geven (zie ook Figuur 1 & 2 hieronder). Dove en horende bewoners van Desa Kolok leren namelijk al op jonge leeftijd over een soort plaatselijk kompas. Dit deelt de locaties in van de zon, van zonsopkomst in het oosten tot zonsonder gang in het westen. Bovendien komt de zon altijd op dezelfde tijd op en gaat op dezelfde tijd onder door de geografische ligging van het dorp, ongeveer 11° ten zuiden van de evenaar. De verschillende posities van de zon zijn dus het hele jaar door redelijk constant, waar door makkelijker naar de zon kan worden verwezen voor de tijd van de dag.

Als je meer wilt weten over deze unieke gebarengemeenschap, lees dan het werk van Connie de Vos. Zij heeft deze bijzondere gebarentaal als eerste uitgebreid bestudeerd en heeft in 2007 ook een school opgezet in het dorp. Op deze basisschool wordt Kata Kolok gebruikt als voertaal voor dove studenten. Deze gebarentaal kan niet alleen de studenten op Bali, maar ook ons nog veel leren over de bijzondere aspecten van taal en cultuur.

Figuur 1: Grove tijdsindeling in Kata Kolok (Marsaja: 2008)

Figuur 2: Voorbeelden van wijsgebaren voor tijdsaanduiding (Marsaja: 2008)

DE DAG VAN DE GRAMMATICA

Een verslag van Emma Kemp

De eerste Dag van de Grammatica vond plaats in de OBA. Het motto is ‘Met grammatica kun je bij zinnen komen’. In dit artikel wordt een samenvatting gegeven van een aantal interessante presentaties die zijn gegeven.

De dag begint met een onverwachte huishoudelijke mededeling: 'zet allemaal je smartphone aan'. Roelie van de Zouwen is de eerste spreker. Ze is docent Nederlands als tweede taal en ze probeert het nut van grammatica uit te leggen aan de hand van artikel 443 uit het wetboek, praktisch onbegrijpelijk. Het nut van het wetboek lijkt in ieder geval direct verdwenen te zijn. Ze nodigt de zaal uit mee te doen aan een spel via Kahoot! (ontwikkeld in Noorwegen, het woord wordt bij de top 3 scorende deelnemers opgedeeld in ka-hoo-t).

100 mensen doen mee aan het spel, behalve Jan de Jong, hij is niet in het bezit van een smartphone. De moeilijkste vraag blijkt het beoordelen van de correctheid van de volgende zin: 'Bij de rechtbank aangekomen, bleek de zaak geseponeerd.' Ik dacht: geseponeerd, klopt dat woord wel? En rekende het fout, zonder erbij stil te staan dat het de Dag van de Grammatica was. Mijn antwoord was goed, maar dan wel omdat het onderwerp niet correspondeert met de persoonsvorm.

Grammatica en TOS

De eerste keynotespreker is Jan de Jong, onderzoeker aan de Universiteit van Amsterdam en aan de Universiteit van Bergen in Noorwegen. Hij vertelt over de rol van het werkwoord in de zinsbouw bij kinderen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS). De nacht ervoor had hij een droom over een huis vol vrouwen die de badkamer bezet hielden, terwijl hij op het punt stond een lezing te gaan geven. De verhouding mannen en vrouwen in de zaal verklaart nu opeens zijn droom.

In ieder geval zoekt hij uit wat de argumentstructuur van een zin voor invloed heeft op het werkwoordgebruik van kinderen met een TOS. Er wordt al veel onderzoek gedaan naar het vervoegen van werkwoorden (dat ook regelmatig mis gaat), maar hier wordt de argumentstructuur op de voorgrond geplaatst. De werkwoordkeus heeft daar wel indirect mee te maken: als kinderen minder werkwoorden of algemene werkwoorden kiezen, hoeven ze ook een minder complexe argumentstructuur aan te leren.

Bij het bouwen van zinnen kunnen kinderen gebruik maken van hun kennis over wat er bij een bepaald werkwoord past (ook wel semantic bootstrapping), of ze kunnen zinnen maken op basis van hun kennis over de structuur van een zin (ook wel syntactic bootstrapping). 'Kijken naar' impliceert bijvoorbeeld iets anders dan 'zien' door het voorzetsel. Vooral syntactic bootstrapping lijkt moeilijk te zijn voor kinderen met een TOS, hierbij wordt vooral de structuur gebruikt om de betekenis van een werkwoord te begrijpen.

Opmerkelijk genoeg gaan blinde kinderen veel vaker uit van hun syntactische structuurkennis, omdat ze de semantische informatie niet hebben of niet goed kunnen gebruiken bij het vormen van zinnen. Deze ontdekking was het begin van een reeks onderzoeken naar argumentstructuur. De resultaten van het onderzoek van Jan de Jong (i.s.m. Paul Fletcher) laten zien dat kinderen met een TOS minder vaak specifieke werk woorden gebruikten, en in plaats daarvan algemene werkwoorden (doen, gaan) gebruiken. Bij hoogfrequente werkwoorden wordt wel vaker het juiste argument gebruikt.

Waar werkwoorden meer argumenten vragen, worden vaak argumenten weggelaten, en dan vooral de ontvanger. Dit idee wordt bevestigd door eye-tracking: kinderen krijgen een plaatje te zien waarop een meisje een jongen een ca deautje geeft. De oogbewegingen van de kinderen laten zien dat ze veel vaker naar het meisje en het cadeautje kijken, dan naar het jongetje. Ze zullen dus minder info over de ontvanger geven.

Het idee dat verkeerde kennis van de grammatica niet alleen tot uiting komt in de werkwoorden wordt sterk benadrukt door Jan de Jong. Fouten in de kennis over de werkwoorden (het lexicon) hebben ook invloed op onjuist gebruik van grammatica. De manier waarop kinderen met een TOS een zin maken, hoeft echter niet altijd ongrammaticaal te zijn, maar is vaak wel minder complex dan bij normaal ontwikkelende kinderen.

Joyce Jacobs presenteert haar behandelmethode die is ontwikkeld voor kinderen met zinsbouwproblemen: het Functioneel Trainingsprogramma voor Syntaxis (FTS) voor kinderen tot 10 jaar. Dit programma bestaat uit allerlei knipv len en is bedoeld als aanvulling op bestaande materialen in de logopedische praktijk. Joyce laat een aantal voorbeelden zien van de oefeningen. Een aanvuloefening toont twee poppetjes: Lien en Luuk. Lien kan niet mee met Luuk naar de bioscoop, omdat ze nog allerlei dingen moet doen. De kinderen worden dan gevraagd om aan te vullen wat ze precies moet doen. Wat opvalt is dat dit allemaal huishoudelijke dingen zijn: wc poetsen, stofzuigen. Het programma is succesvol, maar wat genderneutraliteit betreft kan het nog verbeterd worden. De kinderen zijn echter heel enthousiast, vertelt Joyce, en daar gaat het om.

Grammatica en afasie

Ook Roel Jonkers houdt zijn verhaal over spraakstoornissen, maar deze keer gaat het over afasie. Hij gaat het "heel erg hebben over werkwoorden". Al die vrouwen is hij trouwens wel gewend, zegt hij, met drie dochters thuis is de badkamer altijd bezet.

Om even het geheugen op te frissen: afasie is een taalstoornis die niet aangeboren is, in tegenstelling tot een taalontwikkelingsstoornis (TOS of SLI), maar door een hersenletsel is ontstaan. De vraag waar Roel zich mee bezig houdt, is of werkwoorden voor alle mensen met afasie lastig zijn, of in het bijzonder voor mensen met afasie van Broca. Dit is getest aan de hand van intransitieve en transitieve werkwoorden. De voorspelling is dat transitieve werkwoorden ingewikkelder zijn, omdat ze meer argumenten aan zich kunnen koppelen dan intransitieve werkwoorden. Bijvoorbeeld: de vrouw fietst vs. de vrouw geeft de man een boek

Het onderzoek liet de proefpersonen 30 intransitieve en 30 transitieve werkwoorden oproepen in isolatie. De resultaten lieten verrassend genoeg zien dat de proefpersonen (met afasie van Broca) een betere prestatie leverden bij transitieve werkwoorden, de zogenaamd moeilijker werkwoorden. De controlegroep van kinderen presteerde echter beter op intransitieve werkwoorden. Een verklaring hiervoor kan zijn dat transitie-

ve werkwoorden erg frequent zijn, en de constructie dus al bekend is voor een ervaren spreker. Als kind kunnen transitieve constructies nog onbekend zijn en dus lastiger te produceren.

Een ander opvallend aspect is dat de werkwoorden die gebruikt worden bij mensen met afasie van Broca vaak infinitieven zijn, bv. Hij lopen. Een verklaring hiervoor kan vanuit de X-bar-theorie van Chomsky gegeven worden. De standaard plek voor werkwoorden in het Nederlands is achteraan de zin, in hoofdzinnen verplaatst de persoonsvorm naar de tweede plek door de welbekende V2-regel:

Jan een auto kopen > Jan koopt een auto

Voor mensen met afasie van Broca maakt het niet uit waar het werkwoord is, verplaatsing is altijd ingewikkeld. Een werkwoord (infinitief) aan het eind van de zin is echter geen probleem. Hoe zit dit eigenlijk in het Engels? Zij maken namelijk geen gebruik van verplaatsing.

(I see that) the farmer milks the cow

De proefpersonen laten hier inderdaad zien dat ze veel minder problemen hebben met het vervoegen van werkwoorden. Dit is echter nog geen reden om als afasiepatiënt naar Engeland te verhuizen, zegt Roel, er zijn namelijk andere constructies waar je ook met een Engelstalige afasie problemen mee kunt hebben. Dit komt vooral naar voren in passieve zinnen, een constructie die in het Nederlands en Engels precies hetzelfde is.

Het meisje$_j$ wordt door de jongen$_j$ gekust.

Ook deze zin heeft een afwijkende woordvolgorde waarin het argument dat de thema-rol krijgt (het meisje) verplaatst naar de eerste positie. Met meer onderzoek naar verschillende constructies wordt duidelijk dat elke afwijking van de standaardvolgorde problematisch is voor mensen met afasie van Broca. De standaardvolgorde wordt in 90% van de gevallen goed geuit, maar zodra er laag in de syntactische boom van Chomsky een argument verplaatst wordt, gaat het mis.

Al in 1995 is er voor Broca-patiënten een behandelmethode opgezet, nog voordat de diagnostiek eigenlijk duidelijk was. Dit gebeurde vooral in samenwerking met taalwetenschappers in Noorwegen, wat gelijk verklaart hoe Jan de Jong daar terecht is gekomen. Dat de behandelmethode al lang geleden is opgezet, betekent niet dat de taalwetenschap niet met de tijd meegaat: er bestaat een app (ACTIE!) voor mensen met afasie, inclusief swypen, scores en therapie-advies.

Comorbiditeit en TOS

Ellen Burger houdt zich met nog een ander stoornisaspect bezig: namelijk die van fonologische en morfosyntactische problemen bij kinderen. Een fonologische stoornis uit zich vaak in onverstaanbaarheid, waardoor ook morfosyntactische stoornissen kunnen optreden. Deze comorbiditeit kan verklaard worden door een beperkte input van ouders, omdat ze hun kinderen minder goed verstaan. De vraag waar Ellen Burger zich mee bezig houdt is wat het beste beleid zou zijn bij het behandelen. Kun je het beste eerst de fonologische problemen en dan de morfosyntactische problemen aan te pakken? Of andersom? En kan preventie op het ene niveau helpen op het andere niveau?

Fonologische problemen hebben duidelijk invloed op de morfosyntax. Grammaticaal onbeklemde elementen worden vaak weggelaten (-daan voor gedaan en -maakt voor gemaakt). Toch worden er vaak correcte morfologische realisaties gemaakt, terwijl de fonologische voorwaarden nog niet voldoende zijn. Maar ondanks dat het trainen van de fonologie vaak wel tot verbeteringen in de morfosyntas leidt, lost het de problemen niet op. Beide gebieden doen een beroep op het regelsysteem, waar de problemen zouden kunnen liggen als je minder goed bent in het onbewust ontdekken van patronen.

De behandelmethode die het beste toegepast kan worden laat zien dat het verbeteren van de morfosyntax een veel langere periode nodig heeft dan de fonologie. Dit is ook te zien aan de fonologische problemen die in elke behandelwijze uiteindelijk wel voorbij gaat, in tegenstelling tot de morfosyntactische problemen. Door de alternerende behandelwijze helpt de fonologische training ook bij het verbeteren van de morfosyntax. Dit wordt gedaan door contrasten zo saillant mogelijk aan te bieden en zo vaak mogelijk te herhalen, zodat het patroon overduidelijk wordt voor de kinderen. Bijna té overduidelijk zou je zeggen, als de therapeut vraagt een cadeau aan de aap te geven en daarbij beide objecten overduidelijk aanwijst. Maar de informatie moet praktisch onmisbaar zijn en natuurlijk eenvoudig genoeg zodat de regel zo duidelijk mogelijk is voor kinderen.

Takehomemessage

Minder onmisbaar zijn de vier betekenissen van de volgende zin: Ze zagen het meisje met de verrekijker. Vier? Ja, zagen heeft ook twee betekenissen. Voor Jacqueline Evers was dit de reden om door te gaan in tekstbegrip: wat is het effect van de taalkeuzes die je maakt en hoe werkt dat door in het begrip? Ze neemt drie concrete voorbeelden, waaronder signaalwoorden en negatie.

Signaalwoorden worden in schoolvakteksten vaak bewust achterwege gelaten, waardoor de zinnen soms extreem kort worden en bijzinnen amper te vinden zijn. De intuïtie van de ontwikkelaars van de tek-

sten zegt wel dat bijzinnen ingewikkeld zijn, maar onderzoek laat zien dat proefpersonen teksten mét signaalwoorden beter begrijpen dan teksten zonder signaalwoorden. Het verbindingswoord helpt namelijk met het leggen van verbanden. Zo'n woordje zegt: 'hoi, ik ben een signaal woord en na mij komt nieuwe informatie.' Het kost meer moeite om informatie te koppelen als de lezer het zelf uit moet zoeken. Het advies is dus: gebruik verbindingswoorden!

Ook negaties kunnen een groot effect hebben op het handelen van mensen. Een patiënt die van de arts te horen krijgt: neem het medicijn niet voor het eten in, zal bij thuiskomst denken 'die pil, die moet voor het eten.' Jacquelines takehomemessage is dan ook: probeer geen negatie te gebruiken. Neem het medicijn ná het eten in. Blijf altijd positief.

Naast deze zes sprekers waren er nog vijf inspirerende verhalen met of zonder takehomemessage, nog een paar referenties naar de hoeveelheid vrouwen in de zaal en heerlijke taalkundige muziek van "Weird Al" Yankovic, maar er moet wel wat overblijven om de dag volgend jaar zelf te gaan bezoeken. Het was een inspirerende en geslaagde dag, maar vooral een aanrader voor de mannelijke aspirant-logopedist.

BOOS

De taal van Tim Hofman en zijn achterban

Tekst: Emma Kemp

De YouTube-hit van BNN met Tim Hofman heeft naast een nieuw en best succesvol concept ook zijn eigen taaltje ontwikkeld. Waar de meeste vergelijkbare televisieprogramma's langdradige en soms onbegrijpelijke zinnen gebruiken voor serieuze onderwerpen, wordt er in #BOOS de draak gestoken met alles. Maar niet met de spellingsregels. Het mag dan een taalzooitje lijken bij #BOOS, maar ze maken er wel consistent een zooitje van. En dat maakt het nou juist zo leuk.

Hieronder is het taalzooitje in een aantal regels samengevat. De lijst is niet compleet, omdat de taal van #BOOS, net als elke andere taal, natuurlijk ook aan verandering onderhevig is.

1. Zo veel mogelijk zelfstandig naamwoorden en werkwoorden worden fonetisch geschreven. Foneties dus. En *hoofdketoor*. Soms zijn er meer mogelijkheden, zoals *polisie*. Of *perlitie*. Of *plisie*. Afhankelijk van hoe je het zelf uitspreekt.

2. Van woorden waar geen meervoud voor bestaat, kan in #BOOStaal wel gewoon een meervoud gemaakt worden: *uitlegs*. Het vormen van meervoud gaat overigens op twee manieren: de finale /n/ wordt weggelaten (*probleme, klootzakke*) en verkleinwoorden eindigen op het suffix *-sj* of *-tsj* (*handsj omhoog*), afhankelijk van de voorgaande consonant.

3. Verkleinwoorden eindigen eigenlijk altijd op het suffix *-tsj,* óók enkelvoud, want zo zeg je het ook gewoon. *Roetveegpietsj, kindsj, computerspelletsj.*

4. Waar je een /r/ hoort, schrijf je hem ook: *privercy, viezezjieperket, ecernomie, namerlijk, gerzellig, spaargetti, sjernees*. Dit gebeurt vooral na de schwa (die klank die je krijgt als je alleen je mond opendoet en geluid maakt). De overgang van een schwa naar een volgende consonant gaat ook een stuk makkelijker met een /r/ ertussen.

5. Lastige onderwerpen kun je met #BOOS wel over praten, maar door de nieuwe manier van samenstellingen vormen zal het nooit emosioneel zwaar zijn. Probeer eens: t*errorismegedoe, liegmeneer en geweldsdingen.*

6. Infinitieven in een imperatief eindigen altijd op een klinker en worden gecombineerd met *ff. ff sorry zegge; ff uitlegge dat je dat niet moet doen; Tim probeer ff te artikulere anders*.

7. De taal van #BOOS merkt ook invloeden vanuit het West-Fries. Schroom dus niet om de *-t* bij de derde persoon enkelvoud weg te laten: *Marije heb; je eige toekormst bedoel ze.*

Het wordt niet aangeraden de stijl van #BOOS ook maar ergens in je academische loopbaan te gebruiken, want dabellelulleh*.**

* 'dan ben je de lul he'
** behalve in het kader van sociolinguïstisch onderzoek

Taalverlies bij tweedetaalverwerving van de Nederlandse Gebarentaal

Lindsey Ciebrant

Tot op heden is er weinig onderzoek gedaan naar taalverlies bij tweedetaalverwerving van gebarentalen. Het doel van dit onderzoek is om inzichten te verkrijgen naar taalverlies bij tweedetaalverwerving van de Nederlandse Gebarentaal (NGT). In dit onderzoek luidt de hoofdvraag: in hoeverre verandert de taalvaardigheid van een tweedetaalleerder van de NGT (taalvaardigheid NGT-niveau 4) wanneer de NGT een jaar niet meer is gebruikt? Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag en op de vraag of er sprake is van taalverlies, zijn drie deelvragen geconstrueerd die kijken naar aspecten van het lexicon, de morfologie, en de syntaxis.

Met de eerste deelvraag wordt onderzocht of de laatst geleerde woorden meer vatbaar zijn voor taalverlies en wordt de regressiehypothese getoetst. De tweede deelvraag probeert antwoord te geven op de vraag of het aantal productiefouten toeneemt wanneer de tweedetaalleerders van de NGT de taal een jaar niet gebruiken. Tot slot wordt met de derde deelvraag bestudeerd of de toegepaste woordvolgorde in declaratieve zinnen en de plaats van het vraaggebaar in interrogatieve zinnen verandert.

Door middel van een longitudinale studie bestaande uit twee taken wordt de taalvaardigheid van elf tweedetaalleerders van de NGT op twee momenten getoetst en vergeleken. Uit de resultaten blijkt dat de laatst geleerde gebaren vatbaarder zijn voor taalverlies dan eerder geleerde gebaren. Ook wordt de hypothese onderbouwt dat het aantal productiefouten op de parameter handvorm toeneemt, naarmate de termijn zonder NGT langer duurt. Tot slot wordt er geen effect aangetoond op de verandering van de toegepaste woordvolgorde en de plaats van het vraaggebaar binnen vraagzinnen. Hoewel in de discussie methodologische kanttekeningen aan bod komen, kan worden geconstateerd dat de taalbeheersing van de tweedetaalleerders van de NGT mogelijk aan taalverlies onderhevig is.

Universele klank-betekenisassociaties in kleurterminologie

Annemijn von Holtz

Het doel van dit onderzoek is om uit te vinden of er universele klank-betekenisassociaties in kleurterminologie bestaan, en te speculeren over wat de mogelijke onderliggende mechanismes daarvan kunnen zijn. Door de klankdistributie in vijf kleurconcepten wit, zwart, rood, geel en groen over 14 talen van verschillende taalfamilies af te zetten tegen hun baseline verschijning in de corresponderende basiswoordenschatten, wordt aangetoond dat er zich over de eerste vier kleurconcepten in totaal acht significante klank-kleurassociaties voordoen. Naast de replicatie van de bevinding van Blasi et al. (2016) dat rood significant geassocieerd wordt met het ASJP-symbool r, wordt in het huidige onderzoek verder geobserveerd dat rood ook significant geassocieerd wordt met het symbool c, geel met het symbool N, wit met de symbolen p, b, s en e, en zwart met het symbool q.

Er wordt beargumenteerd dat cross-modale mechanismen een cruciale rol spelen in het ontstaan van kleurterminologie, en dat de kleurhiërarchie opgesteld door Berlin & Kay (1969) een essentieel kader vormt van waaruit deze mechanismes bekeken moeten worden. De vergelijking van de waargenomen kleurassociaties met die in synesthesieliteratuur toont tot slot aan dat synesthetische associaties bewijs leveren voor het bestaan voor cross-modale mechanismes, maar niet in staat zijn de resultaten in dit onderzoek te verklaren.

Assimilatie van Nederlandse leenwoorden in het Indonesisch

Thomas Klein

Deze scriptie is een onderzoek naar fonologische assimilatie van Nederlandse leenwoorden in het Indonesisch. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een internationale database van leenwoorden, in het bijzonder over het Indonesisch. Van de Indonesische woorden met het Nederlands als zogenaamde donorlanguoide is er een selectie gemaakt op basis van 6 factoren: relatie van de donortaal tot de ontlenende taal, leenstatus, contactsituatie, analyseerbaarheid, register en het effect van de lening. Voor de gemaakte selectie zijn de verschillen tussen de Nederlandse bronwoorden en de Indonesische leenwoorden besproken. Ondanks de grote variatie in de dataset kan er een generalisatie worden gemaakt. Er wordt uitgewerkt hoe twee theoretische benaderingen deze generalisatie zouden behandelen. De eerste is een regelgebaseerde benadering die de generalisatie als volgt beschrijft: een plosief op het einde van een woord wordt gedeleerd indien voorafgegaan door een consonant. De tweede is een constraintgebaseerde benadering die dezelfde generalisatie formaliseert aan de hand van een bepaalde volgorde van een aantal restricties, waarbij hier de markedness hoger in de rangschikking staat dan de faithfulness. De regelgebaseerde benadering lijkt geschikter voor initiële analyse, terwijl de constraintgebaseerde benadering uiteindelijk het geschiktst lijkt.

Turkish vs. Moroccan Arabic influence on the pronunciation of L2 Dutch rounded front vowels

Gideon van Melle

Mensen die een tweede taal leren spreken ondervinden moeilijkheden bij het leren van een klankonderscheid dat niet in hun moedertaal voorkomt. Dit leidt vaak tot fouten in de communicatie, een lager zelfbeeld, een verminderde bereidheid om te spreken en stigmatisatie door moedertaalsprekers.

In deze studie onderzoek ik hoe het onderscheid tussen geronde voorklinkers en geronde achterklinkers een probleem vormt voor tweedetaalsprekers met het Turks of Marokkaans Arabisch als moedertaal. De spraak van deze twee groepen sprekers en van een controlegroep moedertaalsprekers is opgenomen terwijl zij een groep eenlettergrepige Nederlandse woorden oplazen met geronde voor- en achterklinkers. Alle opgenomen woorden zijn ook beoordeeld op native-likeness score door docenten Nederlands.

De resultaten van deze studie wijzen erop dat er geen significant verschil in klinkeruitspraak en native-likeness score van geronde voorklinkers tussen deze twee groepen kan worden gevonden, ook al wordt een dergelijk verschil wel gesuggereerd door de literatuur. Dit komt waarschijnlijk door het kleine aantal deelnemers. Bijgevolg moest de hypothese waarin een correlatie tussen de F2-formant en de native-likenes score werd verwacht, worden verworpen. Het verschil in de gemiddelde tijd dat men het Nederlands aan het leren is tussen de sprekers van het Turks en Marokkaans Arabisch, is mogelijk een aanwijzing dat er een significant verschil tussen de groepen is dat in vervolgonderzoek met een groter aantal participanten wel kan worden bewezen.

Over het verschil dat er misschien niet is: een onderzoek naar conversatie-analytische verschijnselen in bewust en onbewust opgenomen spraak

Nicole Kaandorp

In veel takken van de sociolinguïstiek ligt de focus op het onderzoeken van natuurlijke data. Hierbij wordt het vaak van belang geacht dat de proefpersonen in het onderzoek niet al te veel aandacht geven aan hun spraakgedrag. Bij het onderzoeken van zo natuurlijk mogelijke data stuit men echter altijd op de Observer's Paradox:

"To obtain the data most important for linguistic theory, we have to observe how people speak when they are not being observed." (Labov, 1972a: 113)

Het zou kunnen dat het maken van een audio-opname van de spraak van proefpersonen, terwijl zij hiervan op de hoogte zijn, hun spraak beïnvloedt. Er is echter nog geen onderzoek gedaan waarin de mate van bewustzijn van de opname van de sprekers de enige variabele is.

Vooral in de conversatie-analyse, een tak van de sociolinguïstiek die zich focust op de motivaties en interpretaties van de sprekers, is het belangrijk om de mogelijke invloed van het maken van een opname te onderzoeken. In dit onderzoek is daarvoor data verzameld van zes sprekers: drie duo's. Van elk van deze duo's is één gesprek opgenomen waarbij zij zich niet bewust waren dat zij werden opgenomen, en één gesprek waarbij zij zich wel bewust waren van de opname. Na het analyseren van deze gesprekken, bleek dat de mate waarin en de manier waarop het bewustzijn van een gemaakte opname de spraak van een proefpersoon beïnvloedt, grotendeels afhankelijk is van het individu. Zo waren sommige sprekers minder betrokken bij het bewust opgenomen gesprek, terwijl andere sprekers zich juist competitiever gingen gedragen op de bewuste opname. Over alle sprekers heen bleek in de bewust opgenomen gesprekken de duur van de beurtwisseling significant korter, en de spreekvloer gelijker verdeeld.

Learning through templates: a study and comparison of phonological templates in English and Dutch

Tessa de Groot

Er zijn verschillende opvattingen over de fonologische ontwikkeling van kinderen. Eén van die opvattingen is de whole-word approach. Deze opvatting beargumenteert dat kinderen taal en fonologie leren door middel van woorden in plaats van fonologische segmenten en dat ze continu proberen om de woorden die ze horen te produceren. Binnen deze opvatting werkt ook de templaten theorie. Deze gaat ervan uit dat kinderen structuren en patronen toepassen op woorden die structuren hebben die ze nog niet kennen. Door dit proces leren ze nieuwe woorden en daardoor de fonologie van hun taal. In dit onderzoek zijn de uitingen van twee Engelse en twee Nederlandse kinderen geanalyseerd tussen de leeftijden 1;5 en 2;4. De doelen van dit onderzoek waren om bewijs te vinden dat de templaten theorie zou kunnen ondersteunen, de templaten van het Engels en het Nederlands te vergelijken en de ontwikkeling van templaten te onderzoeken. Door middel van het benoemen van correcte woorden als 'selected' en incorrecte woorden die het patroon van een correct woord aangenomen hebben als 'adapted', konden templaten worden geïdentificeerd. Er waren templaten aanwezig in de data van alle kinderen en het gebruik daarvan ondersteunt de templaten theorie. Een vergelijking van het Engels en het Nederlands laat enkele overeenkomsten en verschillen zien die verklaard kunnen worden aan de hand van de overeenkomsten tussen de linguïstische eigenschappen van de twee talen. Als laatste is er ook een algemene ontwikkeling te zien van templaten doordat bepaalde woorden met verschillende templaten, van simpel tot complex, gebruikt werden. De resultaten van dit onderzoek ondersteunen dus de templaten theorie en daarmee ook de whole-word approach. Tevens worden er nieuwe vragen voor onderzoek opgeroepen.

Classifiers en argumentstructuur in Kata Kolok

Lianne Vink

Gebarentaaltypologie onderzoekt de verschillen en overeenkomsten tussen verschillende gebarentalen. Een belangrijke aanwinst binnen deze typologie zijn de zogenaamde 'dorpsgebarentalen': gebarentalen die zijn ontstaan in gemeenschappen met een relatief hoog percentage dove mensen, en die in hun sociolinguïstiek verschillen van andere gebarentalen. In dit onderzoek is gekeken naar een dorpsgebarentaal in Indonesië: Kata Kolok. Hierbij is gefocust op classifiers. Dit zijn morfemen die verwijzen naar referenten door opvallende eigenschappen van deze referent weer te geven. Deze linguïstische structuur is al veel onderzocht in andere gebarentalen, en op basis van eerder onderzoek naar Amerikaanse Gebarentaal (ASL) is daarnaast voorgesteld dat classifiers de argumentstructuur van een zin bepalen. Deze hypothese is onderzocht voor de classifiers van Kata Kolok aan de hand van corpusdata van vier gebaarders. In totaal zijn 366 classifiers geanalyseerd op handvorm en hun relatie met de argumentstructuur van een zin. Uit de resultaten blijkt dat er verschillende handvormen gebruikt kunnen worden om naar dezelfde referent te verwijzen. Er lijkt dus geen duidelijk categorisch onderscheid gemaakt te worden met betrekking tot handvorm. Verder blijkt de relatie tussen classifiertypen en argumentstructuur in Kata Kolok eerder statistisch dan absoluut te zijn. Hoewel de verschillende classifiertypen een voorkeur hebben voor een bepaald zinstype – hanteerclassifiers in transitives, entiteitclassifiers in intransitive unaccusatives en classifiers voor lichaamsdelen in intransitive unergatives – kunnen ze ook in andere zinstypen voorkomen.

If at first you don't succeed… The influence of experience on the use of conversational cues in stand-up comedy

Emma Kemp

In deze scriptie staat de invloed van ervaring op conversationele strategieën in stand-up comedy centraal. Om erachter te komen wat voor invloed ervaring heeft op een stand-up comedy show in combinatie met publieksinteractie zijn er optredens van twee stand-up comedians onderzocht: eén optreden van een onervaren comedian en één van een ervaren comedian. Dit is gedaan aan de hand van de conversatieanalyse, een theorie die is ontworpen door Sacks, Schegloff en Jefferson in 1974. De conversationele eigenschappen die in de optredens zijn geanalyseerd zijn herhalingen, onregelmatige spraak en discourse markers. Volgens Rutter (1997) en Schwarz (2010) beïnvloeden deze talige kenmerken de structuur van een optreden. Er is ook gekeken naar de manier waarop beurtwisselingen tot stand komen in de optredens, het publiek is namelijk ook van grote invloed op een goed verloop van het gesprek (Adetunji, 2016). De resultaten laten zien dat beide comedians veel conversationele strategieën toepassen in hun optredens om de aandacht van het publiek vast te houden en om structuur in hun verhaal aan te brengen. Dit is in overeenstemming met vorig onderzoek naar humor. De comedians gebruiken echter niet dezelfde strategieën voor dezelfde doeleinden, of in dezelfde hoeveelheid. Het optreden van de onervaren comedian bevat veel herhalingen en onregelmatige spraak voor het voortzetten van het verhaal. Hij gebruikt deze kenmerken zelden als reactie op het publiek. De ervaren comedian is echter zeer goed in het lezen van het publiek en gebruikt de conversationele strategieën als doel om het gelach uit het publiek te versterken. De voorlopige conclusie is dan ook dat ervaring in stand-up comedy invloed heeft op de structuur van een stand-up comedy show. Het is echter te vroeg om te zeggen of het gebruik van de conversationele strategieën, of de afwezigheid daarvan, van cruciaal belang zijn voor een succesvol verloop van een optreden.

Additive and/or alternative coordination constructions: a typological perspective on mental logic

Bart Nijsten

This paper investigates the assumed universal possibility of languages to express the connectives of propositional logic, here limited to conjunction and disjunction, in linguistic form (the 'mental logic claim': Braine and O'Brien (1998)). In typological terms, this comes down to the comparison of cross-linguistic data of both additive coordination constructions ('and'-coordination) and alternative coordination constructions ('or'-coordination). I mainly replicate earlier research conducted in Ohori (2004), but I will use a larger language sample, a broader selection of syntactic levels to compare, more accurately defined coding decisions and a detailed cross-linguistic analysis of two, instead of one, coordination types. In his article, Ohori (2004) claimed two things: (1) the universal feature of languages to contain translation equivalents of the logical connectives in varying degrees of naturalness ('universalist claim (i)') is a 'truism' that does not contribute in any way to a proof of the mental logic claim and therefore, (2) a true proof of the mental logic claim should look not simply at the universality of expressing the connectives, but instead at their grammaticization status ('universalist claim (ii)'). This grammaticization status is defined by a connective's uniformity: whether or not a certain connective is expressed by one and the same coordination strategy on all syntactic levels. Ohori found that this uniformity is in no way a universal feature of languages, and thus refutes the universalist claims, and so the mental logic claim. By gathering data from a balanced sample of 23 languages, as documented in descriptive grammars, I have found evidence that problematizes Ohori's characterization of universalist claim (i) as a truism, especially with regard to coordination at sentence level, as compared to phrase level. Ohori's predictions regarding the uniformity of coordination patterns (universalist claim (ii)) are largely affirmed by my data. However, I found some interesting sub-patterns (again at sentence versus phrase level) that problematize Ohori's inclination of linking uniformity of coordination to the mental logic discussion.

Attributieve possessie in Nederlandse Gebarentaal – een corpusgebaseerd onderzoek

Diede Boom

Gesproken- en gebarentalen kennen verschillende manieren om bezit uit te drukken. Dit kan door middel van predicatieve of attributieve possessiefconstructies. Wat betreft attributieve possessiefconstructies zijn er twee belangrijke aspecten: de woordvolgorde, en de morfo-syntactische vorm van het possessiefpronomen. Talen kunnen verschillen op de manier waarop deze aspecten worden vormgegeven. Uit eerder onderzoek werd geconcludeerd dat in NGT eerst het possessiefpronomen wordt geuit, gevolgd door het possessum (het bezit). Een ander onderzoek concludeerde dat morfosyntactische markering niet verplicht is: er kan voor één van de possessiefpronomen (de eerste persoon enkelvoud) gebruik gemaakt worden van een aparte handvorm, de rest van de possessiefpronomen wordt met het wijsgebaar gevormd. Deze onderzoeken zijn gebaseerd op uitgelokte data en eigen bronnen. In deze scriptie wordt onderzocht of de gegevens uit het Corpus NGT deze bevindingen bevestigen. Uit de resultaten blijkt dat de meest gebruikte woordvolgorde inderdaad eerst het possessief-pronomen is, gevolgd door het bezit. Wel is zichtbaar dat variatie hierin mogelijk is. Wat betreft handvorm is geen variatie gevonden. De gegevens uit het corpusdata bevestigen

Lexicale en sublexicale vaardigheden in dyslexie: is er een relatie met werkgeheugen en aandacht?

Evelien van Beugen

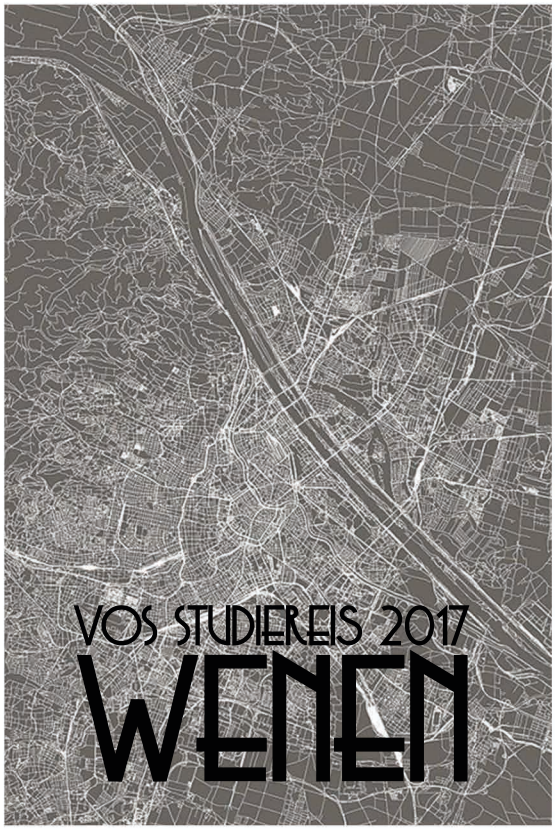
Dat volgehouden aandacht, fonologische vaardigheden en werkgeheugen van belang zijn bij lezen is gebleken uit meerdere onderzoeken. Andere onderzoeken lieten zien dat kinderen met ontwikkelingsdyslexie moeite hebben met volgehouden aandacht, werkgeheugen en fonologisch kortetermijngeheugen, maar niet met receptieve woordenschat. In deze scriptie werd gekeken of de bevindingen van voorgaande onderzoeken met betrekking tot volgehouden aandacht en verbaal werkgeheugen gerepliceerd konden worden en of kinderen met ontwikkelingsdyslexie problemen hadden met receptieve woordenschat en/of met fonologisch kortetermijngeheugen. Er is ook onderzocht of de problemen die de kinderen met fonologisch kortetermijngeheugenen/of receptieve woordenschat hebben, veroorzaakt worden door werkgeheugen en aandachtsproblemen. Voor deze scriptie zijn vier testen bij 25 kinderen met ontwikkelingsdyslexie afgenomen. Uit de resultaten blijkt dat kinderen met ontwikkelingsdyslexie problemen hebben met werkgeheugen, volgehouden aandacht en fonologisch kortetermijngeheugen en - zoals voorspeld - niet met receptieve woordenschat. Ook blijkt dat er een relatie is tussen volgehouden aandacht en receptieve woordenschat, maar niet tussen volgehouden aandacht en fonologisch kortetermijngeheugen. Als laatst blijkt dat er een relatie is tussen verbaal werkgeheugen en fonologisch kortetermijngeheugen, maar niet tussen verbaal werkgeheugen en receptieve woordenschat.

Afko's Zijn Suup – Een onderzoek naar afkortingen in WhatsApp gesprekken onder Nederlandse studenten

Ingeborg Sanders

Met het verdwijnen van sms en de introductie van gratis onlinecommunicatie leek de noodzaak om berichten af te korten te verdwijnen. Onder millennials bleek deze trend echter aan te houden. Recente onderzoeken betreffende Engelstaligen tonen aan dat de gebruikers van online afkortingen vooral jonge vrouwen zijn. Motieven voor het gebruik van onlineafkortingen zijn de identificatie met een bepaalde subcultuur en het voorkomen van onbedoeld hard of onaardig overkomen. Met sommige woordspelingen wil men zelfs schattig overkomen. Het doel van dit onderzoek was het definiëren van de gebruiker van online afkortingen in Nederland, met andere woorden; het vaststellen van de community of practice. Het onderzoek is gebaseerd op afkortingen die worden gebruikt in communicatie via WhatsApp, aangezien dat de meest gebruikte online communicatieservice is in Nederland. Verschillende aanwijzingen uit een woordenboek met afkortingen van jongerenomroep BNN en een 'Afko-lied' van de Utrechtse Vrouwelijke Studenten Vereeniging gaven reden om aan te nemen dat de voornaamste gebruiker van online afkortingen in Nederland de student is die lid is van het studentencorps. Om deze hypothese te bevestigen is een onderzoek opgesteld waarin 25 afgekorte termen werden bevraagd. Enkele voorbeelden hiervan zijn priem voor 'prima', sor voor 'sorry' en ongie voor 'ongesteld'. Respondenten gaven aan of ze de afkorting kenden, en op welke schaal zij de afkorting gebruiken. De vragenlijst is ingevuld door 246 respondenten. Geconcludeerd kan worden dat in iedere onderzochte woonplaats vrouwen structureel aangeven meer afkortingen te gebruiken dan mannen. Ook vindt in iedere woonplaats het volgende patroon plaats: de intensiefste gebruikers zijn studenten van het studentencorps, gevolgd door studenten die lid zijn van een andere studentenvereniging, gevolgd door studenten die lid zijn van geen enkele studentenvereniging. Significantie vindt plaats tussen de volgende groepen: 1) man versus vrouw, 2) mannen en vrouwen die bij het studentencorps zitten en 3) vrouwen die bij het studentencorps zitten versus vrouwen die van geen enkele vereniging lid zijn. Op basis van dit onderzoek lijkt gender een belangrijkere variabele dan lidmaatschap van een studentenvereniging.

Tekst: Emma Kemp

Op 11 mei 2017 vertrekt VOS met veertien man naar de grootste operastad van de wereld. We missen één crew lid, de knoop in ons netwerk, maar we vertrouwen blind in onze andere reiscommissieleden. In het vliegtuig spelen ze Mozart, mensen lijken wel kalmer dan in vliegtuigen zonder muziek. Ook bij aankomst op het treinstation horen we vioolmuziek, zelfs de treinen vertrekken op melodieuze wijze.

Wenen

De eerste dag maken we een wandeling door Wenen, het is warm en zonnig. Om 3 uur ontmoeten we Evelien Keizer, zes jaar geleden nog werkzaam bij de UvA, functionalist, en nu docent aan de faculteit Engels aan de universiteit van Wenen, de oudste en grootste Duitse universiteit. Ze leidt ons rond over de campus en vertelt kort over de geschiedenis van Wenen. Wenen was lange tijd een zeer antisemitische stad. Zelfs de mensen die Joods bleken te zijn, hadden een hekel aan de Joden (zo ook de filosoof Wittgenstein, die christelijk was, maar ook een Joodse moeder had). Midden op de campus staat een beeld van chirurg Theodor Billroth, ook een anti-semiet.

Ondanks dat het Keizerrijk Oostenrijk in 1867 werd vervangen door de Oostenrijk-Hongaarse monarchie, bleef Wenen het middelpunt van dat gebied tot de Eerste Wereldoorlog. Door zijn status als nostalgische hoofdstad van het oosten trekken veel internationale studenten hier naartoe. Ze gaan vaak Engels studeren aan een internationale universiteit, ook al beheersen ze de taal amper, vertelt Evelien. We kijken onze ogen uit op de campus, die, nadat het zijn rol als ziekenhuis had opgegeven (klinkt als een bekend verhaal) van de gemeente toegankelijk moest blijven voor iedereen. In het midden van het eerste hof staat een speeltuin en je kunt er alles kopen: van koffie en thee tot döner en worst.

Wenen telt slechts 1,8 miljoen inwoners en dat merk je op straat. De wegen zijn breed, de gebouwen hoog, en nergens zijn er opstoppingen of word je omvergelopen door een mensenmassa. Twee vrouwenfiguurtjes als stoplichtsymbool vechten voor het homohuwelijk. Geheel in stijl verrast Conchita Wurst ons die avond op het raadhuisplein met een concert dat het begin van het Wiener Fest inluidt. We zijn de hele avond zoet en laten ons betoveren door de meest uiteenlopende muziekstijlen. Toch gaan we vroeg naar bed, de dag erop staat een trip naar Bratislava gepland.

Bratislava

Bratislava en Wenen staan tweede op de lijst van twee hoofdsteden die het dichtst bij elkaar liggen. Het contrast is echter des te groter. Buiten het oude centrum lijken de meeste winkels gesloten en er brokkelen muren af, waar in Wenen alle gebouwen er piekfijn uitzien. We vinden een Mačkafe (macka betekent 'kat') onderweg naar het kasteel van Bratislava, waar we lieve en brutale katten aaien onder het genot van een biertje of een kopje thee.

Een bezoek aan het kasteel van Bratislava leert ons dat het al bewoond is sinds het stenen tijdperk. In 1811 is het kasteel volledig afgebrand en het duurde tot 1953 voor er aan de reconstructie begonnen werd. Achter de vestingmuur ligt de Donau, en daarachter een industriële stad met een deel van de 430.000 inwoners.

Esperanto

De een-na-laatste dag bezoeken we het Esperantomuseum. We worden begroet door een geschilderde Ludwig Zamenhof, de maker van het Esperanto, een taal die mensen zonder taalbarrière bij elkaar moest brengen. Inmiddels verschijnen er elk jaar vertaalde boeken in Esperanto, de belangrijkste literaire werken zijn

zijn ook al vertaald (bv. Hamlet van Shakespeare en strips van Asterix en Obelix).

De taal was niet altijd bij iedereen geliefd. Hitler beschouwde de taal als een taal die gemaakt was door de Joden om de wereld te veroveren. De taal werd verboden en het museum moest sluiten toen de nazi's Oostenrijk binnen marcheerden. Ook het Esperantocongres van 10 mei 1914 in Parijs vond niet plaats, de haat was groter dan de wil om verbondenheid.

Auf Wiedersehen

Het museum is helaas niet groter dan de gemiddelde studentenkamer, dus zijn we alweer snel buiten. Die avond verzamelen we weer in het Indiase restaurant waar we de eerste avond ook hebben gegeten. De rest van de avond zijn we zoet met potjes tafelvoetbal en pool. We gaan zeker niet vroeg naar bed.

Er valt niet aan te twijfelen dat we ons cultureel en talig hebben vermaakt. We hebben Wenen leren kennen als veelzijdige stad met vriendelijke obers en aardige bewoners. Mocht je denken aan een uitwisseling naar Wenen, dan raden we die zeker aan.

JÉSUS, MARIA Y JOSÉ

Tekst: Emma Kemp

Toen Penelope wenste dat haar knecht haar man Odysseus snel thuis zou brengen, niesde haar zoon luid. Dit was voor haar een goed voorteken van de goden. Daarom wordt er vaak 'op je gezondheid' gezegd nadat iemand niest in Griekenland. Maar niet alleen de Grieken wensen niezende mensen een goede gezondheid. In veel andere culturen is het ook erg gangbaar om de grieperige een goede gezondheid, veel geluk, een lang leven, rijkdom of zelfs schoonheid te wensen (hoewel het Duitse Schönheit meer een grapje is).

Drie maal is scheepsrecht

Nederlanders blijken uniek in hun soort te zijn: na drie keer niezen horen we de leus 'morgen mooi weer', als we het zelf nog niet gezegd hebben. Dat we precies na drie niezen iets bijzonders zeggen, is niet uitzonderlijk: onder andere in het Frans en IJslands is het gangbaar om na elke nies (tot drie niezen) iets anders te zeggen. Zo word je met een overtreffende trap steeds meer geluk gewenst.

Guð hjálpi þér!	(Moge God u helpen);
styrki þig	(kracht geven);
og styðji	(en ondersteunen).

A tes vos souhaits	(Op uw wensen);
a tes vos amours	(op uw geliefden);
qu'elles durent toujours	(moge ze lang duren).

De Spanjaarden gaan erg ver in hun alternatieven: na twee niezen zeggen ze Jesus y Maria, na drie niezen wordt er nog iemand bijgehaald: Jesús, Maria y José. Na de vierde nies halen ze echt alles uit de kast: ¡Jesus, Maria, Jose, y los once mil virgenes! (Jezus, Maria en Jozef en de elfduizend maagden). Dan hoef je in ieder geval de komende 10999 niezen niets meer te zeggen.

Duivels en engelen

In Aziatische landen is het helemaal geen gewoonte om te reageren als iemand niest. In het Kantonees en Japans betekent niezen zelfs dat iemand nare roddels over je verspreidt. Dan zou je iemand ook geen gezondheid willen wensen.

In het Hongaars betekent een nies dat de laatste uitspraak die is gedaan door een persoon waar is. Ook in Slavische talen, zoals het Russisch en het Sloveens, is dit het geval. Hier kan wel misbruik van gemaakt worden, dus als je iemand een leugen probeert te verkopen, neem dan een ziek persoon met je mee. Het werkt echter alleen als je Hongaars, Russisch of Sloveens spreekt en dan is het nog maar de vraag of de ander je verstaat.

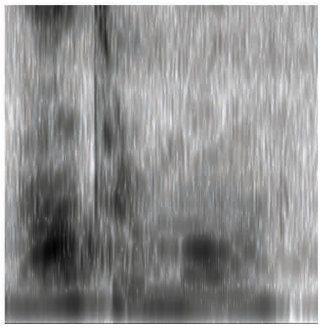
Een ander doel dat je met niezen kunt bereiken is het verdrijven van kwade geesten die in je lichaam huizen. Denen die een verkoudheid te pakken hebben zullen zich ongetwijfeld erg vredig voelen, maar niezen lucht dan ook heel erg op. Doe wel je hand voor je mond als je gaapt, anders kruipen de boze geesten weer naar binnen.

Gezondheid!

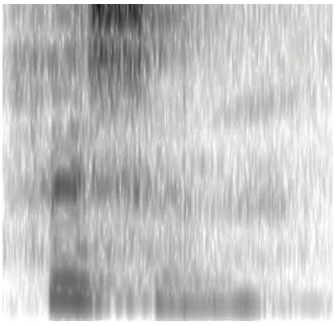

SPECTROGRAMPUZZEL

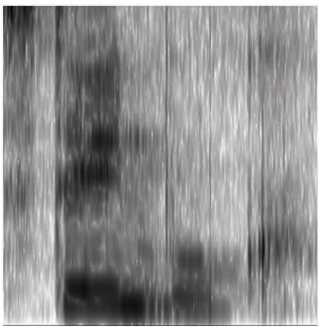
Twaalf spectogrammen en… 12 sterrenbeelden!
Zoek de sterrenbeelden bij de figuren.
Kies uit: *Ram, Stier, Tweeling, Kreeft, Leeuw, Maagd, Weegschaal, Schorpioen, Boogschutter, Steenbok, Waterman, Vissen.*

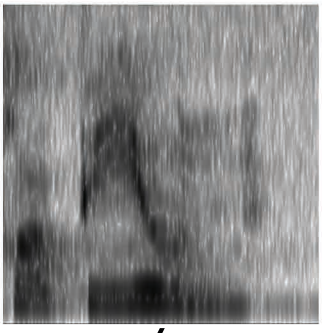
1

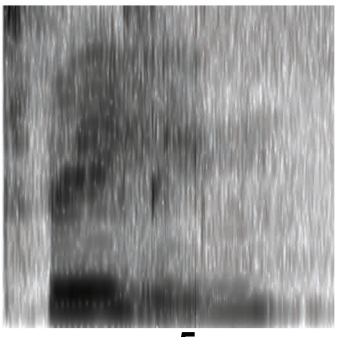
2

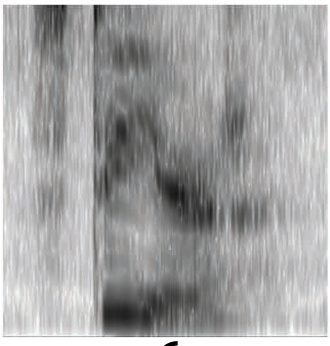
3

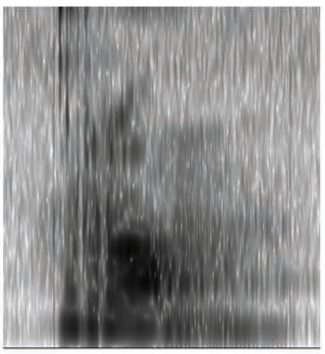
4

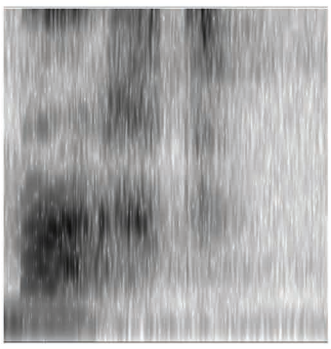
5

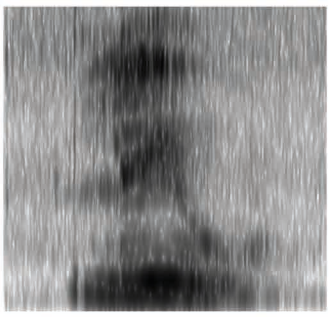
6

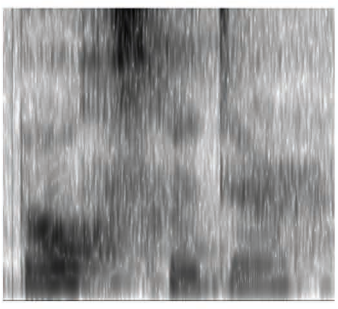
7

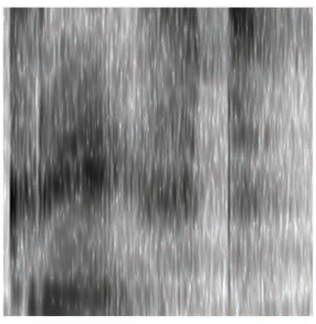
8

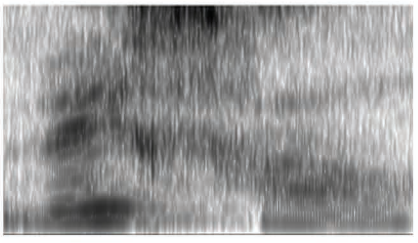
9

10

11

12

Oplossing spectogrammenpuzzel: 1. Waterman, 2. Vissen, 3. Tweeling, 4. Stier, 5. Steenbok, 6. Schorpioen, 7. Ram, 8. Maagd, 9. Leeuw, 10. Boogschutter, 11. Kreeft, 12. Weegschaal.